

<https://doi.org/10.7577/formakademisk.4834>

Mette Gårdvik

Førstelektor i fagdidaktikk kunst og håndverk
Nord universitet
mette.gardvik@nord.no

Karin Stoll

Førstelektor i naturfagdidaktikk
Nord universitet
karin.stoll@nord.no

Wenche Sørmo

Førsteamanuensis i naturfag (Dr.scient.)
Nord universitet
wenche.sormo@nord.no

Gary David Hoffman

Dosent i musikk
Nord universitet
gary.hoffman@nord.no

Anne Mette Bjørnvik Rosø

Universitetslektor i pedagogikk
Nord universitet
anne.m.roso@nord.no

Living in the Landscape 2021

– Kunstbasert arktisk økokultur i et online samarbeidsprosjekt

SAMMENDRAG

Målet med det arktiske samarbeidsprosjektet 'Living in the landscape' (LiLa) er å samle studenter og forskere fra ulike fagområder for å utvikle estetiske læreprosesser gjennom kultur-sensitiv og bærekraftig forskning på sosiokulturelle landskap i den europeisk-arktiske regionen. Covid 19 medførte at prosjektet i stedet for et fysisk møte i et felles landskap ble endret til en Online Spring School. Deltakerne produserte kunstneriske uttrykk som ble presentert i en online utstilling, i tillegg til visuelle essay. Med utgangspunkt i forfatternes fem essay med fokus på lokale tradisjoner med ull, starr og dun vil vi vise hvordan en felles forståelse for landskapets mangefasetterte betydning kunne utvikle seg i et online fellesskap på tvers av fagområder og kulturelle forskjeller. Våre norske bidrag eksemplifiserer hvordan det er mulig å formidle kunnskap om tradisjoner, kultur og identitet i et digitalt kulturfellesskap.

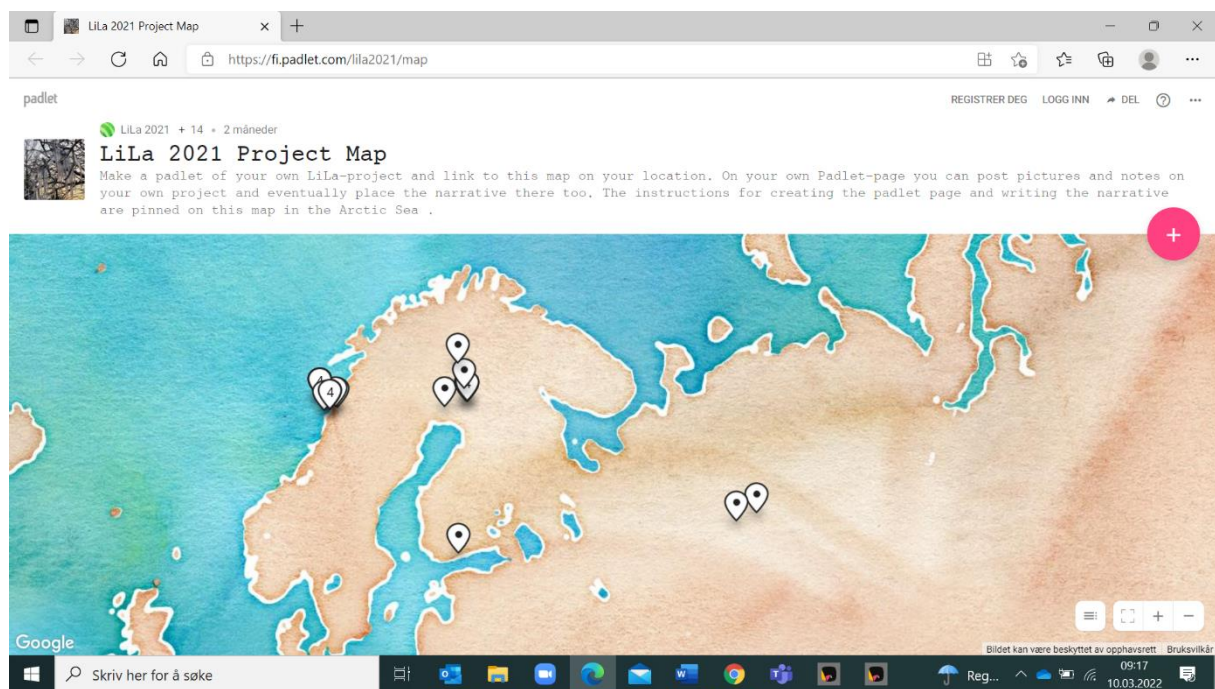
Nøkkelord:

Landskap, northern knowledge, posthumanisme, nymaterialisme, økokultur (ecoculture), digitale rom

INNLEDNING

Lærerutdanningene ved Nord universitet, campus Nesna, har vært partnerinstitusjon i University of the Arctic's tematiske nettverk Arctic Sustainable Arts and Design (ASAD) (<https://www.asadnetwork.org/>) fra oppstarten i 2012. ASAD nettverket har utviklet internasjonale og tverrfaglige *Summer/ Spring Schools* med mål om å bringe sammen master- og PhD-studenter fra ulike fagområder for å utvikle kultursensitiv og bærekraftig forskning på sosiokulturelle landskap i den europeisk-arktiske regionen. Gjennom faglige møter søker deltakere fra ulike fagpraksiser å skape dialog mellom tradisjonelle former for kultur og mer moderne praksiser, og utforske hvordan disse kan presenteres gjennom kunstneriske arbeidsmetoder og uttrykksformer. Den første samlingen, *Living in the Landscape Summer School 2018*, ble arrangert fysisk i republikken Komi i Russland (Jokela et al., 2018).

Våren 2021 ble *Living in the Landscape Spring School 2021* (*Living in the Landscape, 2021*) gjennomført i et samarbeid mellom ASAD partnerne Nord universitet, Norge, University of Lapland, Finland og Pitirim Sorokin Syktyvkar State University, republikken Komi, Russland, finansiert med støtte fra University of the Arctic. Deltakerne kom fra institusjoner som har ansvar for kunstutdanning, kunst og designutdanning og for lærerutdanning, inkludert fagene naturfag, kunst og håndverk og musikk. Intensjonen var at deltakerne skulle samles og utforske landskapet på kysten av Helgeland (Norge) i juni 2020 i en ukes lang workshop, men denne ble utsatt til våren 2021 grunnet Covid-19. Siden pandemisituasjonen fortsatt var utfordrende, ble det besluttet å organisere skolen i form av en hybrid løsning.

FIGUR 1. Prosjektmappe i padlet der alle deltakernes prosesser og produkter ble samlet og delt. Map: Google Maps™ mapping service. (Gårdvik, 2021a)

LiLa 2021 – et digitalt landskap

LiLa hadde krav om obligatorisk deltakelse og forventninger om at alle studenter (og land) skulle utvikle og lede en workshop. Studentene på masternivå fikk fem studiepoeng ved å levere et kunstnerisk utviklingsarbeid. Phd-studentene fikk ti studiepoeng ved å levere et kunstnerisk utviklingsprosjekt og et vitenskapelig visuelt essay, i tillegg til å bidra aktivt med workshops, undervisning og veiledning. LiLa hadde til sammen 18 deltakere hvorav syv kom fra Finland, seks fra Russland og fem fra Norge. Landskapsundersøkelsene og delingene av erfaringer måtte skje i en nettbasert og online setting. I stedet for å møtes for å fokusere på ett landskap intensivt i en uke, ble de fysiske møtene lagt til lokaliteter i de

forskjellige land over en periode på fire måneder, delt online (figur 1) og gjennomført etter gjeldende koronaregler.

LiLa 2021 ble igangsatt i januar med felles oppmøte på den digitale plattformen Zoom. Studentene forberedte seg ved å lese Tim Ingolds (1993) artikkel *The temporality of the landscape*. En annen digital plattform, Padlet, ble benyttet for kommunikasjon gjennom deling av tidsplaner, prosesser, visuelt materiale og forskning. Plattformen ga et mulighetsrom der deltakerne kunne presentere seg visuelt ved hjelp av film eller bilde. Samtidig kunne den enkelte students prosess gjennom praktisk-estetiske arbeidsmetoder og kunstneriske uttrykksformer presenteres, dokumenteres og følges av de øvrige deltakerne. Utforskning av kultur, tradisjon og materialer, og arbeidet med de kunstbaserte produktene, vekslet mellom fysisk arbeid alene eller i grupper ved hver institusjon, og oppsummeringer med deling av resultater og veiledning i felles netttøker utover våren. I uka som var satt av til felles workshop, fokuserte de ulike institusjonene på lengre online seminar og deling av sine sosiokulturelle landskap. Hver institusjon fikk ansvar for å sette i gang workshops knyttet til sesongens tradisjoner, eller knyttet til en historie relatert til deres landskap for å bli bedre kjent med hverandres kulturer, landskap og tradisjoner.

Arbeidskravene og praksisene varierte mellom fysisk arbeid i egne lokaliteter og å dele resultatene i online sesjoner. Mindre arbeidskrav ble også satt i gang for å forsterke gruppeprosessene, og et godt eksempel er initiativet fra Komi med mål om å observere og visualisere de ulike fuglene som var begynt å komme hjem etter en lang vinter. Håndlagde postkort, som tegninger, tekstiler og collager av fugler karakteristisk for deres kulturlandskap, ble sendt til de ulike institusjonene via vanlig postgang. Fugleprosjektet ble et ekstra konkret element der åpningen av innholdsrike fysisk taktile brev ga et spennende innslag i den ellers digitale verden. Et annet eksempel på konkrete aktiviteter i kontakten mellom landende var felles online tilberedning av 'pelminies' med oppskrift fra Komi og uformelle samtaler med 'tea time', viktige sosiale element i den Russiske tradisjonen. Utover dette inkluderte fellesprosjektene en vårtradisjon fra Komi med brenning av dukker laget av gamle strå, kvister og tekstilbiter for å ønske våren velkommen. Andre aktiviteter var presentasjon av historien om Trollfjellene på Helgeland (Hoff & Harr, 1982) fortalt ved hjelp av Land art eller dramatisering, strikking av 'Sjyvotta' med ullgarn som materiale, og produksjon av filmen *Living in the Arctic Landscape*, der alle deltakerne bidro med bilder og språk fra sine landskap. Workshopene var planlagte for å utfordre deltakernes ideer om egne kunstbaserte produkter til LiLas digitale avslutningsutstilling. Studentene fikk veiledning fra kurslederne og opponerte også på de andre studentenes prosjekt.

De kunstbaserte uttrykkene ble presentert i en digital utstilling lansert ved University of Arctic's Congress i Reykjavik 17. mai 2021 og viste en variasjon av kunstbaserte refleksjoner relatert til Ingolds (1993) 'dwellers', 'taskscape' og 'temporality' i de nordlige landskapene. Den virtuelle utstillingen er tilgjengelig her: <https://storymaps.arcgis.com/stories/345326b826054361a50905c6d92a6b56>. I tillegg resulterte LiLa i den digitale og fysiske publikasjonen *Online living in the landscapes: The Spring School 2021*, (Härkönen et al., 2021) bestående av 14 essay. En mer detaljert beskrivelse av LiLas forankring og utvikling finnes i Jokela og Härkönen (2021).

KURSETS TEORETISKE FORANKRING

For å øke fokuset på internasjonale, kunstbaserte og digitale utdanningssamarbeid er det nordiske perspektivet i LiLa ikke bare vitenskapelig og geografisk, men også et sosiokulturelt landskap i form av symbolske rom og steder utviklet gjennom kunst og kultur (Hiltunen, 2010). LiLas pedagogikk legger derfor også vekt på tverrfaglige tilnærminger til sted og dets egenskaper i form av tradisjoner og kultur for å fremme kunstens rolle i økokultur (Demos, 2016). Med utgangspunkt i et kultursensitivt og kunstbasert blikk på landskapet søker deltakerne å overkomme oppdelingen mellom kultur og natur, det menneskelig og det ikke menneskelige og er på denne måten forankret i et posthumanistisk og nymaterialistisk kunnskapssyn (Barad, 2003; Friedmann, 1994; Ingold, 1993, Näumann et al., 2020; Illeris, 2017).

Landskapet

Tim Ingolds (1993) artikkel *The temporality of the landscape* skapte et felles utgangspunkt for den teoretiske tilnærmingen i kurset. Sentrale begrep var *dweller* som en beskrivelse av alle levende organismer i et landskap, og *taskscape* som er knyttet til hverdagens gjøremål i landskapet. I et antroposentrisk paradigme er kunst og kultur menneskeskapt og landskapet sees som en kultur og kulturbærer i forhold til tradisjoner og materialressurser. I et økosentrisk paradigme forstås landskapet som natur eller som økosystem, og handler om “how nature works” noe som ifølge Cohen (1989) tillater oss å interagere med landskapet på en forsvarlig måte slik at naturen verdsettes, respekteres og bevares. I en ren naturvitenskapelig kontekst går man enda lengre og forstår mennesker som en art og en integrert del av natur og landskap. Mennesker lever i en gjensidig avhengighet med både biotiske og abiotiske komponenter på lik linje med andre komponenter. Näumann et al. (2020, s. 56) og Illeris (2017) påpeker at vi må bevege oss bort fra et grunnleggende verdenssyn som utelukkende setter mennesket i sentrum, til fordel for et syn på mennesket som *en integrert del* av verden for å forstå landskapet i sin helhet. Mennesker er på like fot med dyr, planter, gjenstander og andre livsformer. I landskapet møtes kultur og økologiske aspekter og menneskers ulike bakgrunnskunnskap og kunnskapsformer påvirker vår opplevelse. I landskapet møtes natur og kultur, det naturvitenskapelige og det kulturelle. Ingold sier det på følgende vis:

It should now be clear why natural science and cultural anthropology converge on a common vertex. The anthropological claim of perceptual relativism – that people from different cultural backgrounds perceive reality in different ways since they process the same data of experience in terms of alternative frameworks of belief or representational schemata – does not undermine but actually reinforce the claim of natural science to deliver an authoritative account of how nature really works. Ingold (2020, s. 15)

Kultur og natur er dynamisk og i stadig endring. Ifølge Ingold (1993) er det mer produktivt å se på landskapet som temporært og som en prosess som konstant transformeres av de aktivitetene som utføres av organismene, *dwellers*, som til enhver tid er til stede. Dette føyer sammen den naturvitenskapelige og den kunstneriske tilnærmingen til landskapet på en mer helhetlig måte på non-humanistiske premisser. Disse prosessene og aktivitetene, som Ingold kaller *taskscape*, er benyttet i LiLa. Økofilosofen Arne Næss hevdet at en økt forståelse av oss mennesker som en livsform på linje med andre vil styrke vår tilstedeværelse i verden, noe som henger tett sammen med Ingolds (1993) forståelse av *dwellers* og *taskscape*:

Jo større forståelse vi har av vårt samliv med andre vesener, jo større omhu vil vi vise. Dermed er også veien åpen for glede over andres trivsel og sorg over deres død og fordervelse: Vi søker vårt eget beste, men ved selvets utvidelse søker vi dermed også andres. (Næss, 1973/1991)

Materialer og Making

I den kulturelle menneskeskapte verden fremstår materialer som en ressurs vi mennesker kan benytte til ulike formål. Også i en kunstfaglig setting fremstår materialer hovedsakelig som primære ressurser med bestemte egenskaper og kvaliteter, og materialenes verdi bestemmes ut ifra fra hvilken nytte det har for en kunstner eller håndverker, altså på menneskets premisser. De fleste materialer som brukes i skapende prosesser kommer fra en naturlig ressurs – et råstoff (Illeris, 2017; Näumann et al., 2020). Inngående kunnskap om materialers egenskaper og kvaliteter er fundamentalt viktig for estetiske og skapende prosesser, noe som kunstneren Andy Goldsworthy uttrykker med følgende metafor: «We need to shake hands with the material to fully understand it» (Goldsworthy, 2004). Metaforen reflekterer Goldsworthys tilnærming til landskapskunst hvor han bruker alle sine sanser i møte naturen, med elementene og naturmaterialer.

LiLa tar utgangspunkt i et posthumanistisk og nymaterialistisk paradigme der alle materialer, levende og ikke-levende, har en egenverdi og hvor kunnskap konstrueres gjennom *Making*. Making vektlegges som en estetisk læringsprosess der uttrykksformen oppstår gjennom en søken etter en passende måte å uttrykke seg på. Gulliksen refererer til Klafki (Klafki, 2001, sitert i Gulliksen, 2017, s. 11): “Making is also a social act providing, the opportunity to co-create meaning alone and with others. Such rich experiences gives us a vocabulary – not only lingual, but with multiple forms of representation,

with a variety of functional concepts". Barad (2003) forstår materialer som uttrykk av verden og at vi kan få en dypere erfaring og forståelse av den gjennom ulike tilnærminger til materialene. Materialer er aktive og mobile og tar sin plass i henhold til egne karakteristiske egenskaper og adferd. I kunstnerens hender er materialer ikke lengre passive objekter, men aktive deltakere i handlinger.

Økokultur og kulturell bærekraft

Den arktiske regionen er preget av en tett kobling mellom natur og kultur. Denne koblingen kan beskrives med begrepet 'ecoculture' (Parks, 2020). Kunnskap basert på økokultur inkluderer både tradisjonell kunnskap, økologisk kunnskap, urfolkskunnskap, taus kunnskap og lokalkunnskap. Økokultur fokuserer på erfaringene med kultur, lokalmiljø og på interaksjonene mellom natur og mennesker før og nå, og kan bidra til at mennesker føler større tilhørighet både med natur og kultur. Begrepet henger tett sammen med 'kulturell bærekraft' som omhandler menneskers forhold til hverandre og deres holdninger til miljøet (Härkönen et al., 2018; Stoltenberg, 2020/2010; Soini & Dessein, 2016). På denne måten fokuserer kulturell bærekraft på hvordan lokalsamfunn kontinuerlig tilpasser seg forandringer og på samme tid holder kulturen i live gjennom å verdsette kulturelle perspektiver, minner og uttrykksformer. Kulturell bærekraft er stedsspesifikk, og dette betyr at hvert lokalsamfunn må vurdere sine behov, rettigheter og ansvar for å kunne leve mer bærekraftige liv (Härkönen et al., 2018). Steder påvirker oss og blir en del av vår identitet samtidig som vi føler tilhørighet til stedet og får motivasjon til å ta vare på omgivelsene våre (Sørmo et al., 2019). En forutsetning for dette er at vi har mulighet til å oppleve og gjøre oss egne erfaringer med stedet (Jokela & Coutts, 2018).

Problemstilling

I denne artikkelen vil vi se nærmere på artikkelforfatternes fem essay som ble produsert i løpet av LiLa 2021 for å belyse problemstillingen:

Hvordan kan arktiske tradisjoner og økokultur kommuniseres gjennom materialkultur og visuelle symboler i et digitalt rom?

KUNSTBASERTE UTTRYKK SKAPT GJENNOM LILA 2021

Produktene fra LiLa 2021 består av et fysisk produkt som var del av en digital utstilling og et visuelt reflekterende essay som knytter sammen teori og praksis. Utstillingen fremstår som en variert tilnærming til Tim Ingolds (1993) taskscape, i lys av deltakernes relasjon til deres daglige landskap der nordiske landskap fremmes gjennom kunstneriske arbeidsmetoder og tilnærminger. Essayet er en vesentlig del av det helhetlige kunstbaserte uttrykket, der prosess og tilhørende refleksjon kommer frem. Den digitale utstillingen og essayene ble et samlingspunkt der resultatene fra alle de kunstrelaterte prosjektene dannet en helhet.

Hvert essay kunne være gjenstand for en dypere analyse og eksempler på hvordan geografiske og kulturelle forskjeller og kommunikasjon ble håndtert i Covid-19 pandemien. Vi vil imidlertid fokusere på forfatternes fem kunstneriske produksjoner som viser en variert tilnærming til landskap i en flerfaglig setting og belyse hvordan forståelsen av landskap og økokultur kan kommuniseres gjennom materialkulturer, visuelle symboler og levende tradisjoner i digitale rom.

Fem visuelle essay

Vi har valgt å trekke ut essensen av våre visuelle essay som fremstiller ulike tilnærminger til både tradisjonelle former og fenomener av kultur i et nåtidsperspektiv gjennom kunstneriske uttrykk. Denne delen vil være på engelsk, da engelsk ble benyttet som felles arbeidsspråk i kurset også i alle produserte tekster. Essayene er skrevet av forfatterne selv, der fire var deltakere på kurset.

The Fishermen's Mittens of Helgeland

Essay 1 (MITTENS) – by Mette Gårdvik (2021d)

This essay concerns a Community Art (Austin, 2008) project that invited the participants of the spring school 2021, Living in the Landscape (LiLa) to cross borders by the art of knitting a pair of Fishermen's Mittens. The participants were given an opportunity to wander from the coast of Helgeland, Northern Norway, and into the history of the fishermen's struggling life through their own contemporary experiences of knitting, felting and making a pair of mittens (Figure 2, 3, 4, 5, 6).

FIGURE 2, 3 AND 4. Fishermen's mittens were once one of the most important part of the work attire of fishermen along the Norwegian coast. When fishing in Lofoten, it was common practice to have a portrait of either your crew or yourself (Midt-Troms Museum, ca. 1895, Lisens for bruk er godtatt. (figure 2). Portrait of Hans Jensen (Johan Lind, ca. 1885-1895). Gjengitt med tillatelse fra Sør-Troms Museum. (figure 3). The painted photography backdrops were a standard feature of early photography studios (1860–1920) (Skaugvold, ca. 1910–1915, Lisens for bruk er godtatt) (figure 4). All the fishermen are wearing the special home-made mittens.

As dwellers in the arctic landscape we are all connected through tradition and our memories related to cold hands and a warming pair of mittens. My landscape concerns the wellbeing, enjoyment and ownership of a good pair of knitted woolen mittens, and especially the process of making them. The nature, the materials, the technique and the tools, and the simplicity of making a functional object of only some yarn and knitting needles, creates an holistic approach to my own private taskscape.

An online community of knitters was constructed (figure 6, 7, 8). Through a brief glimpse into the lives of classic Norwegian fishermen and by taking part in the women's process of making a functional object, a knowledge, a deeper understanding, a feeling of mastery and reflection about living in the arctic was achieved. It gave new life to a female tradition and strengthened the relationship and connection to our own history and tradition of craftsmanship (figure 5, 6). The participants were invited to experience contemporary community art, and a community building project through online meetings in knitting techniques, materials and tools. The joint space of mutual learning created room for sharing thoughts, personal memories and stories related to a pair of mittens.

It combines the beauty, the tradition and the contemporary of the Arctic together. We carry them in our hands, affecting our doing in the wintertime which, as you tell us, has been taken into account in making the appropriate mittens for the fishermen. This tactile aspect bridges the virtual distance and makes it possible to transmit and share sensory feelings. (Statement of a participant)

FIGURE 5 AND 6. Wool from Old Norwegian Short Tail Landrace sheep is traditionally used in making Fishermen's Mittens (Gårdvik, 2021b) (figure 5). Old Fishermen's Mittens with embroidered initials N. B. for Nils Brattgjerd, Osen, Trøndelag. (Museet kystens arv, 2020, Gjengitt med tillatelse fra museet) (figure 6).

FIGURE 6, 7 AND 8. Online knitting workshop. The participants from Komi Republic gathered at Pitirim Sorokin Syktyvkar State University, Komi Republic Russia (figure 6). Elina Härkönen, University of Lapland, Finland, was in her cabin (figure 7). Photo 6 and 7 (Gårdvik, 2021c). Mirja Hiltunen sat at home in Rovaniemi, Finland. Photo: Mirja Hiltunen, 2021 (figure 8).

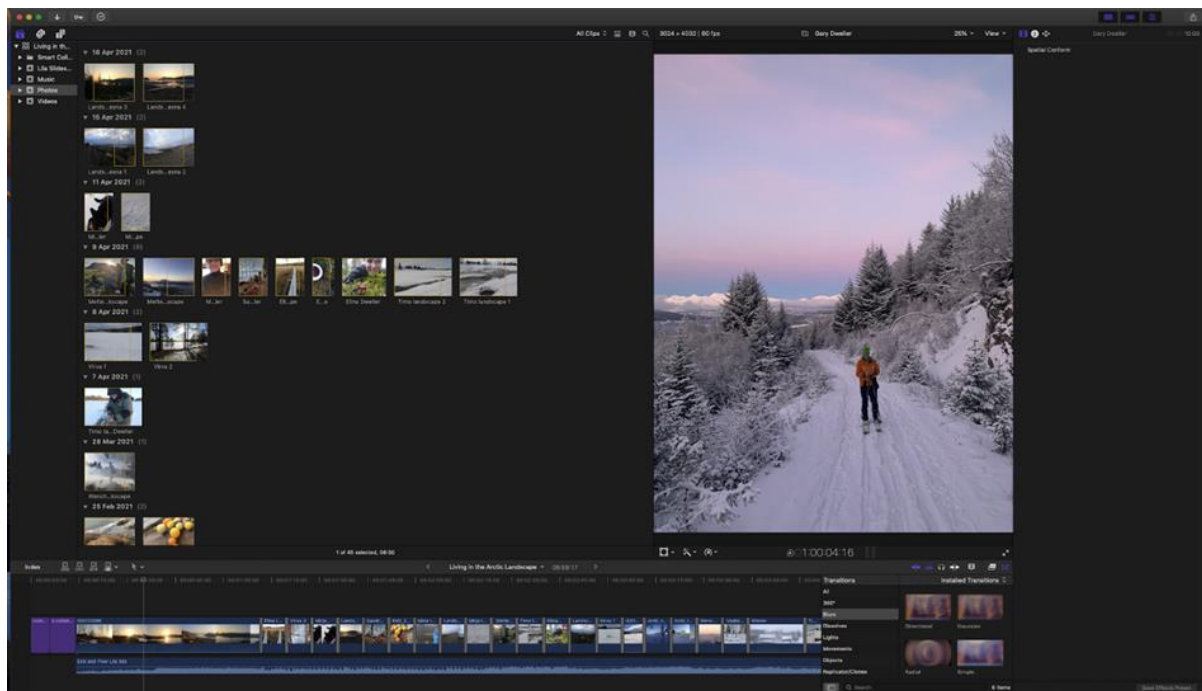

FIGURE 9. A selection of mittens knitted during the LiLa School 2021. Photo: Mette Gårdvik (2021d).

Living in the Arctic Landscape

Essay2 (LANDSCAPE) – by Hoffman (2021)

According to Duncum, everyday aesthetic experiences have a profound impact on people’s daily lives and their “identity and view of the world” (Duncum, 1999, p. 295). Perhaps if I could capture some of these aesthetic experiences, I could use them as a source of compositional inspiration and, in turn, find common threads within our culturally separate communities. Inspired by the project “Take Me Somewhere: A Timeless Sense of Place” (Waage et al., 2018), I asked the LiLa course participants, each living in either Norway, Finland or Russia, to send me three photographs; a portrait of themselves (dweller), a photo of them doing an activity they enjoy (taskscape) (figure 10) and lastly, a wide-angle landscape photo (figure 11).

FIGURE 10. Gathering and arranging the photographs of the participants in Final Cut Pro X. Photo: Gary David Hoffman.

In addition, I wanted them to give me a recorded word or phrase, in their own language, describing something they love or that has special meaning. I would then use these contributions to create a photo collage to which I would then use as inspiration to compose a soundtrack, thus creating a collaborative, participatory artwork that would also, at a deeper level, seek to find cultural similarities and differences within our Ingold-based landscapes (Ingold, 1993).

FIGURE 11. The opening shot on the cliff. Photo: Gary David Hoffman. The video, Living in the Arctic Landscape, may be viewed at the following link: <https://youtu.be/CXVsUBcDccw>

Having arranged the photos in an order I felt appropriate, I set to composing the score (figure 12). The intro would have a soaring quality reflective of the vastness of the Northern Norwegian coast in the opening sequence. Thereafter, it would fall into a relaxed, folky waltz in a major tonality (A section), using a melodica as the lead instrument, that would convey the more relaxed lifestyle of the Arctic region, especially for those of us living in more rural areas. Then, I would transition to a faster, hurried tempo in a minor tonality (B section), using the piano as the solo voice, that would reflect both the harsh winters and uncertainty for those dwelling in the arctic as we face things such as centralisation, destruction of nature through wind farms and deforestation, global warming, ocean pollution and geopolitical uncertainties. Following that, I would repeat the A section with variations including a few of the spoken word submissions in order to provide contrast and interest. After that, I would compose a peaceful, wash-like ambient section inspired by the Aurora Borealis to reflect the soul of the dwellers in the Arctic. Here again, I would insert the spoken words, gently echoing into the aether of sound. Then the finale would arrive, reprising the opening theme, again with variations to provide more drama to the closing. Having thus plotted out the overall form, I sat down and got to work.

I started to compose. In doing so, time loses all meaning. An idea comes from nowhere. Somewhere. Experience and fantasy dance together and something (hopefully) arrives and manifests itself on the musical canvas. "Oh! That worked well! What if I then do this? Hm.. Maybe save that bit for later. Ah! That's nice! Eh.. Perhaps not. What if I did this instead? Yes!" A streaming barrage of "what ifs" push the composer forward until he or she stares at the finished work. "To muse, or contemplate, over possible outcomes leads to creativity and thus, creation" (Smith, 1873).

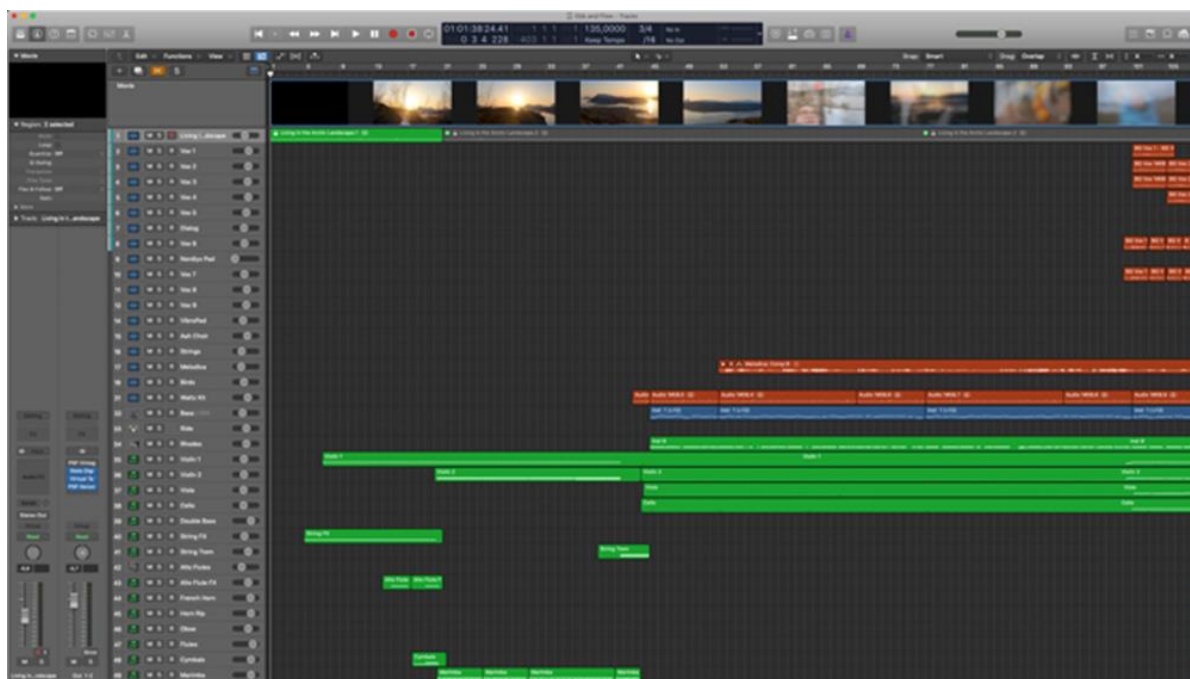

FIGURE12. Scoring the film in Logic Pro X. Photo: Gary David Hoffman.

The Good Friday Walk

Essay 3 (WALK) – by Rosø (2021)

I can still sit on the pier built by earlier generations, worn planks that smells of oil and fish. I can also see tools from today's fishing industry: ropes, plastic balls and garbage washed ashore. Looking at the small fjords created by the ice age and polished by the sea, the tide rises and falls. The life in the sandy beach lies in front of me, with the sound of the waves, birds, and wind.

This visual essay is a storytelling through practical and aesthetic processes related to the landscape. According to Ingold (1993), the landscape is a map of life that show work from previous generations, their steps and tracks that are left behind. Ingold points out that by living in the landscape, it becomes a part of us, as we become a part of it. For people living by the sea, their activities are related to the ocean and important for those who live and dwell therein. Easter is celebrated on the coast in this area on the first Sunday after the first full moon at the spring equinox. The rising moon and changes in the landscape create wonder and fascination. When the moon is full, the tide is low, and it is exciting to walk in the tidal zone. Seaweed, seaweed fleas, sand, crabs, and shells appear when the tide is ebbing. The tide rises and falls at a regular rate, and this movement changes the landscape in step with the tide.

The Good Friday walk is associated with exploring and forming (figure 13, 14, 15, 16). Elderly people share stories of how children and families collect shells, display them and keep them in a small box so that they could play with them later. The shells become animals on the farm. The children are the farmers, building barns and taking care of the animals (Sortland, 2020). The children worked to create abstract ideas to visible forms, used their senses, shells in their hands turned to sheep, horses and cows. The environment itself was framing practices that modulate the relations between the elements and give the play an opportunity to create a source for knowing the nature and tasks (Rousell, et al., 2018).

The sand sticks, and the tide gives you a sense of hurry, agencies that provide resistance. The power of action lies in the forces of nature, where matter also is a force that materializes and expresses potential in elements (Ingold, 1993). The man and the walk must cooperate with forces outside oneself and co-create with elements that is more than human (Rousell et al., 2018).

FIGURE 13, 14, 15 AND 16. The Good Friday Walk. Photos: Anne Mette Bjørnvik Rosø.

Grass shoes – A walk in landscapes

Essay 4 (SHOES) – by Stoll (2021)

As a four-year-old girl living in Bavaria, Southern Germany, I often wore my grandmother's slippers made of grass. I loved the shoes and the smell that reminded me of summer. Later I realized that this were shoes people could make themselves using free materials from nature.

This essay lifts the crafting tradition of grass shoe making and its significance for forging close ties between nature, culture and one's own identity. It seeks to overcome divisions between culture and nature, human and non-human. In this way rooted in a post humanistic and new materialistic way of thinking (Barad, 2003; Friedmann, 1994; Ingold, 1993) and shows how you can construct knowledge through making.

The tradition of using natural materials such as bark or grass to make daily life utensils and equipment is no longer visible in nowadays societies in Southern Germany, and much crafting knowledge related to this is gone (figure 18, 19, 20, 21, 22). As a biologist I have gradually become more aware of the importance of taking care of materials and old traded knowledge as a part of the landscape around us. In my movement between cultures, from Southern Germany to Northern Norway, I became

aware of how valuable knowledge about using natural materials is (figure 23, 24, 25). From a cultural sustainability perspective, cultural heritage is one of its main building blocks in developing cultural identity (Friedman,1994).

FIGURE 17. Bavarian Grass Shoes in the Landscape of Helgeland, Northern Norway. Photo: Karin Stoll.

FIGURE 18 AND 19. Shoes of the iceman “Ötzi”. His shoes consisted of a shell and sole of bear and deer skin, a skeleton of linden bark and dried grass and sedges that were used as insulation (O’Sullivan et al., 2016), something we also know from traditional Sami shoes, called Skulls. Photo: © Südtiroler Archäologiemuseum, Copyright license available (figure 18). Traditional Sami shoes, Skulls. Photo: Sara Lien, u.å. (figure 19).

FIGURE 20, 21 AND 22. The Quaking Sedge *Carex brizoides* was harvested for making mattresses, furniture and shoes in Bavaria, South Germany in the 19th century. Photos: Kreisbildarchiv Lkr. Augsburg.

FIGURE 23, 24 AND 25. *Carex brizoides*, the quaking sedge is native to Central and Southern Europe. The stem is triangular and thin and can grow up to 40-100 cm long. Photo: J. G. Sturm, Painter: Jacob Sturm (figure 23). *Carex brizoides* which was traditionally used to make shoes and grows in the forest in South Germany does not exist in Northern Norway, and I had to find an alternative material for making the grass shoes. The Sami people use *Carex rostrata*, the bottle sedge, for insulation in shoes which is native to the Holarctic. Fra “Bilder ur Nordens Flora” av C. A. M. Lindman, 1917–1926, Wikimedia Commons, the free media repository (figure 24). Cross section of a sedge. Fra Lefnaer (2017), CC BY-SA 4.0 (figure 25).

In addition to my childhood memories, I interpreted and decoded pictures of the shoes and watched YouTube videos of the making process (Bayerisches Fernsehen, 2017; Hohla, 2014).

For wrapping the grass braid to form the shoes you need a pair of shoe lats. Shoe lats were a common part of the households in Helgeland since 'Svartlugger', a homemade winter shoe, was a necessity to make for the members of the family.

The combination of my natural science knowledge about anatomic and physiological properties of sedges and the practical experiences from working with this material/organism was useful for understanding why sedges are (still) used in shoe making. At a cellular level the air-filled rooms in the stem tissue will both contribute to isolation and regulation of moist (figure 23, 24, 25). Compared with real grass, the sedge stems have no nodes and are smooth and flexible. Therefore, sedges will not break in the braiding process while strong enough to make shoes out of it. According to Ingold (1993) my taskscape gained thickened experiences with and new knowledge about my co-dweller, the arctic sedge species *Carex rostrata*, as an organism and a material to make traditional Bavarian grass shoes. I was not aware about how important these shoes are for my own identity. The meditative way of working and the smell of the rush awoke memories of the warm summer day when I harvested the rush and to my grandmother and her grass shoes. Bavarian grass shoe making in Northern Norway is like walking between cultures and being deeply connected to both of my landscapes (figure 17).

FIGURE 26, 27, 28 AND 29. Image series showing the making process. The whole process of making shoes from grass is a multisensory experience: the dried sedge has a light gray-green color, and at the same time it is smooth and strong and smells fresh, with a hint of lemon. When working with it, it is rustling and feeling like hay. Photos: Karin Stoll.

The Precious Eggs of the Eider duck

Essay 5 (EGGS) – by Sørmo (2021)

I was born and raised on a slightly remote and rural farm which is located at the outlet of a small fjord, called Straumen. I was exposed at a young age to all kinds of nature and landscapes in my local area, being outside was a natural part of everyday life and I was part of the taskscape. Ingold (1993) describes

landscape as opposed to taskscape and explains what he puts in the term 'dwellers'. Being 'dwellers' includes all living organisms in the landscape and their activities that contribute to 'taskscape', with its sounds, smells, movements and tracks, that can be perceived, and which are important as part of the whole of the landscape.

The eider duck is considered a domestic animal along the coast of Helgeland, and for centuries people have guarded nesting eider ducks, collected the down to clean and make duvets, and sampled eggs to eat. The camouflage-coloured female lays 5-6 eggs over a period of one week, before she begins to incubate the eggs (figure 31, 35). When my grandparents bought the farm in 1947, about 160 pairs of eider ducks nested there. They guarded the birds by replacing the first egg with an artificially wooden egg. Since I took over the farm more than 20 years ago, I have been worried about why fewer birds are nesting here. The reason for the decline is said to be a more active and disruptive taskscape from the point of view of eider ducks, especially during the vulnerable breeding period (Hanssen & Erikstad, 2012).

FIGURE 30. The old and worn-out wooden egg, made by my father 25 years ago. Photo: Wenche Sørmo.

FIGURE 31 AND 32. The eider duck female incubating her eggs in the perfect nesting place under my sawmill (figure 31). The laborious work of down cleansing (figure 32). Photos: Wenche Sørmo.

The down was harvested after the eider duck had left the nest with the young ducks after 23-25 days of incubation. The female farmers collaborated on cleaning the down after each season (figure 32). This was a dusty and laborious work, but also a social activity to which they looked forward (Elstad, 2004; Klausen, 2013). Down from 60-70 eider duck nests was needed to make a single duvet, but the result of the hard work was the lightest and warmest down duvets for your own use or to sell. The eider down has unique properties like extraordinary cohesion, elasticity, resilience, 'breathability' and temperature-regulating effect that are not found in many other materials (Carlsen, 2013). The idea for the artwork and making of eider duck eggs emerged when I discovered that I only had one old and worn-out artificial eider-duck egg left (figure 30). As a co-dweller with nesting eider ducks, I feel responsible for helping the birds to succeed in the breeding season. I made copies of eider duck eggs from wood (1:1 size) and painted them with an environmentally friendly paint. The eggs have a string attached to them with a long nail at the other end, so that the nail can be inserted deep into the nest after I have removed the birds' first egg.

FIGURE 33. I had the lathe in my workshop at the farm where I also found the piece of wood. I asked my father to help me make some new eggs. My father shows me how to use the lathe to make the new wooden eggs. Photo: Wenche Sørmo.

The process of making new wooden eggs demonstrates the necessity of repeating the taskscapes of different generations living in the same landscape at different times (figure 33, 34). The eider ducks are the same and have the same needs as they did 74 years ago when my family moved to this coastal farm in Helgeland. People also have the same basic needs but have changed their ways of living by making life more easy and comfortable for themselves, at the expense of other species. It feels somehow good to help a fellow dweller, but I worry about the future for sea birds.

FIGURE 34 AND 35. The wooden eggs in an eider-ducks nest (figure 34). Photo: Wenche Sørmo. Eider ducks' nest with authentic eggs (figure 35). Photo: Thomas Holm Carlsen (u.å). Publiseres med tillatelse fra Thomas Holm Carlsen.

I harvest a valuable natural product that in the long run can be used in a locally produced down duvet which can be passed on to the next generation. My knowledge about the species and my taskscape tradition of caring for the eider ducks together with the traded skills in crafting wooden eggs, I can contribute to pass on the local, cultural heritage. My contribution as a dweller will hopefully help maintain the taskscape that has been present on my farm for centuries.

DISKUSJON

Forståelse av landskap

Essayene fokuserte på undersøkelser av landskap fra ulike perspektiv og forfatternes forhold til sitt landskap. Vi ser stor variasjon i bruk av kunstformer, men felles for alle er en refleksjon over hvordan landskapet har endret seg som konsept over tid. Tim Ingolds (1993) forståelse av taskscape, dwelling/co-dwelling la føringer for deltakernes valg av innhold relatert til deres forhold til sitt eget daglige landskap. Taskscapes var forankret i kystkultur (MITTENS, WALK, EGGS) mens andre omhandlet håndverkstradisjoner (MITTENS, SHOES, EGGS) og ulike kulturer (LANDSCAPE, SHOES). Et tverrfaglig syn på organismer og materialer og hvordan disse preger vår tilknytning til landskap var viktige budskap i de kunstbaserte uttrykkene (Barad, 2003; Demos, 2016; Friedmann, 1994; Ingold, 1993), i tillegg til en posthumanistisk diskurs som omhandlet hvordan landskap kan forstås gjennom ikke-menneskelige erfaringer.

I MITTENS, ser vi at landskap og organisme har en gjensidig relasjon der det ene ikke finnes uten det andre. Vi mennesker er en liten del av denne helheten, men for eksempel landskapsformen kystlynghei, som preger store deler av kystlinja i Nord-Norge, hadde ikke eksistert uten menneskenes avhengighet av organismen sau og materialet ull. På denne måten er materialet ull og kystlynghei som økosystem (med alle levende og ikke levende deler) gjensidig avhengige av hverandre. Det samme ser vi i EGGS i spillet mellom ærfuglenes materiale dun, mennesker og kystlandskap, men her løftes i tillegg perspektivet om ærfuglenes sårbarhet og nedgang i antall hekkende fugler.

I SHOES, løftes tradisjonen med å lage gressko av starr-gress. Forfatteren knytter sammen flere kulturer og reflekterer et økosentrisk syn på landskapet der det fokuseres på 'how nature works' og hvordan samhandlingen mellom menneske og natur kan fungere på en måte der man verdsetter, respekterer og bevarer naturen (Cohen, 1989; Illeris, 2017; Näumann et al., 2020). I et nymaterialistisk perspektiv er materialet (starr-gresset) med bakgrunn i dets anatomiske og fysiologiske egenskaper, med på å bestemme hva det kan brukes til. Dette er på linje med MITTENS og ullens egenskaper som bestemmende for om det kan benyttes til sjøvotter eller ikke. I begge eksemplene finner vi kulturelle aspekter, for menneskene som del av naturen. Dette gjelder også for ærfuglene og duna i EGGS.

LANDSCAPE omhandler stedsbasert tilknytning og ikke materialitet i sin fysiske form ved at tradisjon knyttes til språk og bilde. Alle deltakerne ble bedt om å dokumentere tilknytningen til sitt eget

landskap gjennom tre bilder (dweller, taskscape og landscape) og et lydopptak der de omtaler sitt daglige landskap på eget språk. Bidragene er satt sammen til en digital komposisjon der bilder, musikk og talespråk forenes til et kunstnerisk uttrykk. I et posthumanistisk perspektiv bygger det felles kunstneriske uttrykket (community art) bro over distanser ved hjelp av digitale verktøy, på linje med MITTENS der digitale verktøy legger rammer for et felles kunstnerisk uttrykk (community art) med samstriking av sjøvotter.

WALKS omhandler elementene gjennom en stedsbasert tilknytning der tradisjon og barnekultur holdes i hevd gjennom barns lek med naturmaterialer. Skjell plukket i fjæra på langfredag omformes til bondegårder med kyr, hester, griser og høner. Det posthumanistiske perspektivet handler om at skjellene fremmer fantasi og får en annen betydning gjennom barnas lek i fjærelandskapet. Det handler ikke om håndverk, men en reorganisering av materialer på skjellenes premisser (Barad, 2003). I et ny-materialistisk perspektiv spiller materialene en aktiv rolle i leken som utvikler seg i møtet med de ulike skjellene og omformes til fantasiorganismer.

Landskapets økologiske betydning og Northern knowledge

LiLa skolen fokuserte også på økologi og hadde en tverrfaglig forankring med deltakere fra ulike fagdisipliner. De ulike fagbakgrunnene ble tydelige i de kunstbaserte essayene. Naturvitenskapelig kunnskap om organismer er viktig for å kunne forstå et materiale eller en tradisjon i sin helhet og var med på å berike synet på landskapet og å oppheve distansen mellom kunst og naturvitenskap. Landskapets økologiske betydning (Demos 2016; Ingold, 2020;) kommer tydelig til syne gjennom de kunstneriske uttrykkene og gjennom refleksjonene i alle bidragene og deres kobling mellom det økologiske og det kulturelle aspektet av landskap.

I SHOES er det tette bånd mellom naturen, ulike kulturer og forfatterens identitet i de ulike landskapene og tradisjonene. I EGGS finner vi noe av det samme, men da relatert til ett landskap, dets tradisjoner og forfatterens tilhørighet til dette landskapet. Adferden til ærfuglen som co-dweller trekkes frem, og forfatteren reflekterer over deres behov i et endret økologisk landskap. Kunnskapen er viktig for å ivareta både organismen (ærfuglen) og den kulturelle arven knyttet til kystkultur med egg- og dunværstradisjonen. Også i MITTENS finner vi håndverk basert på nord-norsk kultur og tradisjon form av sjøvotter, der sauene, som bidragsyter til ulla har satt sitt preg på kystlandskapet. I WALK fremheves barnelek som er kjent gjennom flere generasjoner og som er kulturelt forankret med utspring fra landskapet vi lever i. For forfatteren er dette en del av et påskerituale der familien bringer tradisjonen videre med vandring og plukking av skjell og sneglehus fra den lokale fjæra. LANDSCAPE er utformet som en reise der det skapes innsikt i de ulike deltakernes landskap og deres kulturelle tilhørighet på tvers av landegrensene. Dette er i tråd med Hiltunen (2010) som skriver at landskapet ikke bare er vitenskapelig og geografisk, men også et sosiokulturelt landskap utviklet gjennom kunst og kultur. I SHOES undersøkes det biologiske mangfoldet i landskapet i et kulturelt bærekraftsperspektiv, og det resulterer i valget av naturmaterialet starr for å produsere gress-sko.

Alle prosjektene ble gjennomført i det nordiske arktiske landskapet der samspillet mellom kulturelle og økologiske aspekter er tett sammenkoblet. Dette resulterte i at konseptet Northern knowledge (Huhmarniemi & Jokela, 2020a; 2020b; Jokela et al., 2021) kom til uttrykk i alle bidrag. Den sanselige, situerte forståelsen og kunnskapskommunikasjonen gjennom materialer, kulturer, visuelle og auditive symboler er reflektert over i alle essayene, men kommer spesielt frem i MITTENS og LANDSCAPE. MITTENS viser tydelig at Northern knowledge er avgjørende for å kunne overleve som Northern dweller. Produksjonen av strikkede votter løftes som tradisjonskunnskap og sjøvotten blir et symbol på hvordan en felles nordisk og arktisk artefakt kan skape samlingspunkt over landegrensene gjennom minner, kunnskap og erfaringer. Både MITTENS og LANDSCAPE viser hvordan den fysiske avstanden mellom deltakerne ble redusert ved at Community Art ble benyttet som kunstform (Austin, 2008). Denne kunst- og arbeidsformen med et stedsbasert og inkluderende fokus fungerer samlende også i en digital setting. I LANDSCAPE kobles den nordiske identiteten og kulturen sammen i en komposisjon der landskapets bilder og ord fra alle deltakerne fortolkes og settes sammen i en helhetlig symbolikk. Begge prosjektene viser hvordan hele prosessen med kommunikasjon og utvikling av kreativt

arbeid i et fellesskap gir svært verdifulle erfaringer for deltakerne. Community Art-prosjektene har på denne måten en mer dypgående betydning utover de konkrete kunstneriske produktene i seg selv.

Posthumanisme og nymaterialisme i det nordlige landskapet

Et av nøkkeltemaene i LiLa var knyttet til posthumanisme der målet var å se og forstå landskapet gjennom ikke-menneskelige erfaringer (Ingold, 2020). Nymaterialisme er del av alle essayene i den forstand at landskapene, med sine ulike kvaliteter og materialer, påvirker de kunstneriske uttrykkene. Spesielt gjenspeiler resultatene fra MITTENS, LANDSCAPE, WALK og SHOES et nymaterialistisk utgangspunkt ved at de viser hvordan kunnskap kan konstrueres gjennom at materialene spiller en avgjørende rolle i 'Making' prosessen (Klafki, 2001 i Gulliksen, 2017). F.eks. i MITTENS er ull sentralt i strikking av sjøvottene. Det er ulla sine isolerende egenskaper og kvaliteter i form av ulike typer fibre som bestemmer på hvilken måte vottene kan brukes. Vottene må ikke være for tykke, men må holde hendene varme selv om de blir våte. Vottene må samtidig være så slitesterke at de kan beskytte fiskerens hender mot skade fra skarpe fiskeredskaper og haling i tauverk og nøter. Materialet har derfor stor betydning for både kvaliteten og funksjonen til det endelige produktet. I LANDSCAPE er alt som er i landskapet, både det levende og det ikke levende, bestemmende både for det visuelle og det auditive uttrykket. Materialene og egenskapene som preger landskapet påvirker de visuelle elementene fra bildene som igjen påvirker de audiografiske elementene i komposisjonen. Komponisten forstår og tolker de visuelle uttrykkene og lydfilene fra deltakerne, og omsetter disse til musikk i sin komposisjon. I WALK er det skjellenes form og utseende som aktivt spiller en rolle for den enkelte karakter de inntar i barneleken som for eksempel hest, sau og ku. Leken bestemmer også de norske artsnavnene hos noen av disse skjellene som hesteskjell, kuskjell, haneskjell og saueskjell. Materialet benyttet i SHOES var starr, en plantetype som har egenskaper som gjør at den tåler å bli laget fletteremser og sko av. Slik kan man si at materialet bestemmer om skoene kan lages, og at det har betydning for hvordan disse kommer til å se ut og hvordan de kommer til å fungere. Vanlig gress har knuter og brekker lett, mens starr har en mer smidig konstruksjon. Gress isolerer dårlig, spesielt hvis det blir vått og er derfor ikke funksjonelt i sko, mens starr er hult og har mange luftrom som isolerer godt mot kulda selv om det blir fuktig.

I et nymaterialistisk perspektiv løftes de iboende egenskapene til naturmaterialene som gjør at de i kraft av seg selv er godt egnet som materiale gjennom tradert håndverk og kunnskap. På denne måten fremstår materialene benyttet i essayene som uttrykk av verden (Barad, 2003). EGGS går ikke inn i ærfugldun som et isolerende materiale eller ser på materialet bjørk, men har i stedet lagt størst vekt på forholdet mellom ærfuglen og dens utfordringer. Dette var også inspirasjon og utgangspunkt for produksjonen av tre-egg. Ærfuglene sidestilles som co-dweller (Ingold, 1993; 2020; Illeris, 2017; Näumann et al., 2020; Cohen, 1989).

Deling av landskap i digitale rom

MITTENS og LANDSCAPE viser hvordan digitale rom kan benyttes som del av den kunstneriske prosessen samtidig som alle kan delta aktivt og være del av de endelige kunstneriske uttrykkene. I LANDSCAPE var dette spesielt tydelig siden det var landskapene fra de visuelle uttrykkene som påvirket komposisjonen. Selv om WALK, SHOES og EGGS ikke la opp til felles møter i et digitalt landskap, la likevel LiLa til rette for at alle kunne gå inn i de enkeltes 'landskap' på kurssets Padlet for å følge prosessene med utvikling av kunstneriske uttrykk. I online-seminarene fikk alle mulighet til å legge frem sine planer og refleksjoner og ble utfordret til å motta og gi feedback på andres prosjekt.

LiLa ble avsluttet med en utstilling der alle deltakernes kunstneriske uttrykk opprinnelig skulle stilles ut fysisk. Hybridløsningen la i stedet føringer for en felles digital utstilling der spørsmålet om hvordan digitalisere fysisk konkrete verk utviklet nye løsninger og fokus på hva som skulle/kunne vises online. Det ble viktig å ta gode beskrivende bilder som kunne løfte og beskrive de ulike tilnærmingene til landskap og kunstneriske uttrykk. StoryMap viste seg å fungere godt og utstillingsåpningen ved UArctic Congress 2021 i Reykjavik (online) fikk en svært god mottakelse. Fordelen med å bruke digitale rom til utstillingen er at den nå er 'permanent' tilgjengelig som digital ressurs med alle LiLa 2021s kunstneriske uttrykk.

KONKLUSJON

LiLa 2021 sommerskole viste seg å være et godt eksempel på hvordan felles forståelser for landskapets mangefasettede betydning kunne utvikle seg i et online fellesskap på tvers av kulturelle forskjeller. Våre essay i det sosiokulturelle fellesskapet eksemplifiserer hvordan det er mulig å kombinere kunnskap om tradisjoner, kultur og identitet med kunnskapskulturer på tvers av fagområder. Northern knowledge er viktig for å kunne skape felles forståelse for det arktiske landskapet og identifisere seg med det. I et økokulturelt perspektiv handler det om hvordan vi som del av et landskap kan bidra til utvikling av kunnskap, kultur og tradisjoner for å fremme stedsidentitet og tilhørighet. Disse perspektivene kom tydelig frem i alle essayene presentert gjennom praktisk estetiske arbeidsmetoder og kunstneriske uttrykksformer.

LiLa er nå etablert som et permanent og internasjonalt studietilbud på master-/Phd-nivå for å fremme tverrfaglig steds- og kunstbasert læring om natur, kultur og tradisjoner i våre nordlige regioner. Den hybride og digitale tilnærmingen videreføres som en viktig plattform for gjennomføring og utvikling av kurset.

ACKNOWLEDGEMENT

Vi takker ASAD-partnerne ved University of Lapland, Rovaniemi, Finland, og Pitirim Sorokin Syktyvkar State University, Republikken Komi, Russland for samarbeidet om LiLa. University of the Arctic takkes for finansiering av LiLa 2021, og Nord universitet takkes for økonomisk støtte.

REFERANSER

- Austin, J. (2008). Training Community Artists in Scotland. In G. Coutts, & T. Jokela, (Eds.), *Art, Community and Environment. Educational Perspectives* (pp. 175-192). Intellect Books.
- Barad, K. (2003). Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Journal of Women in Culture and Society*, 28(3), 801-830.
https://www.uio.no/studier/emner/sv/sai/SOSANT4400/v14/pensumliste/barad_posthumanist-performativity.pdf
- Bayerisches Fernsehen (2017, 22. juli). *Schuhe aus Seegrass* [Video]. <https://www.br.de/mediathek/video/schuhe-aus-see-gras-rohstoff-aus-dem-wald-av:584f8e363b46790011a35861>
- Biolib. (u. å.). *Deutschlands Flora in Abbildungen* [Fotografi av tegning av gresstypen Carex brizoides]. <http://www.biolib.de>, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=721915>
- Carlsen, T. H. (2013). Nordisk ærfugldun. Kunnskapsutveksling mellom Norge, Island, Grønland og Færøyene. *Bioforsk Report*, 8(108). http://icelandeider.is/wp-content/uploads/2015/09/20130120_Final_Rapport_Nordisk-%C3%A6rfugldun.pdf
- Carlsen, T. H. (u. å.). *Eider ducks nest with authentic eggs* [Fotografi av ærfuglreir med ekte egg]. <https://www.nibio.no/nyheter/rfuglevokterne-er-naturens-vaktmestere>
- Cohen, M. (1989). *Connecting with nature, creating moments that let earth teach*.
- Demos, T. J. (2016). *Decolonizing nature: Contemporary art and the politics of ecology*. Sternberg Press.
- Duncum, P. (1999). A Case for an Art Education of Everyday Aesthetic Experiences. *Studies in Art Education*, 40(4), 295-311. <https://doi.org/10.2307/1320551>
- Elstad, Å. (2004). *Kystkvinner i Norge*. Kom forlag.
- Friedman, J. (1994). *Cultural Identity and Global Process*. SAGE Publications.
<https://doi.org/10.4135/9781446222195>
- Gårdvik, M. (2021). Fishermens` mittens of Helgeland. In E. Härkönen, T. Jokela & M. Gårdvik (Eds.), *Online Living in Landscapes: The Spring School 2021* (Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 26) (pp. 56-61). University of Lapland.
<https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/64826/Mette%2C%20G%C3%A5rdvik.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Gårdvik, M. (2021a). *LiLa Padlet and Map* [Fotografi av skjerm bilde med prosjektmappe i padlet der alle deltakernes prosesser og produkter ble samlet og delt].
- Gårdvik, M. (2021b). *Wool from Old Norwegian Short Tail Landrace sheep is traditional used in making Fishermens`s Mittens*. [Fotografi av ull fra norske utgangersauer].
- Gårdvik, M. (2021c). *Online knitting workshop*. [Fotografier av dataskjerm under online undervisning i strikking av sjøvotter].
- Gårdvik, M. (2021d). A selection of mittens knitted during the LiLa School 2021. [Fotografi av et utvalg strikkede sjøvotter opphengt på en klessnor].
- Goldsworthy, A. (2004). *Rivers and tides, working with time* [DVD]. Mediopolos Films.
- Gulliksen, M. S. (2017). Making matters? Unpacking the role of practical aesthetic making activities in the general education through the theoretical lens of embodied learning. *Cogent Education*, 4(1), 1415108, 1-14, <https://doi.org/10.1080/2331186X.2017.1415108>
- Hanssen, S. A. & Erikstad, K. E. (2012). The long-term consequences of egg predation. *Behavioral Ecology*, 24(2), 564-569, <https://doi.org/10.1093/beheco/ars198>
- Härkönen, E., Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2018). Crafting Sustainability: Handcraft in Contemporary Art and Cultural Sustainability in the Finnish Lapland. *Sustainability*, 10(6), 1907.
<https://doi.org/10.3390/su10061907>
- Härkönen, E., Jokela, T. & Gårdvik, M. (2021). *Online Living in Landscapes: The spring School 2021* (Faculty of Art

- and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 33). University of Lapland
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-275-7>
- Hiltunen, M. (2010). Slow activism: Art in progress in the North. In A. Linjakumpu & S. Wallenius-Korkalo (Eds.), *Progress or perish. Northern perspectives on social change* (pp. 119-138). Ashgate.
- Hiltunen, M. (2021). *Online knitting workshop*. [Fotografi av strikketøy og dataskjerm under online undervisning].
- Hoff, T. & Harr, K.-E. (1982). *Trollfjell her nord: en fabel nordfra*. Gyldendal.
<https://www.nb.no/items/6471c1640d59eb35bfee89e9902d78cf?page=0>
- Hoffman, G. (2021). Living in the Arctic Landscape. In E. Härkönen, T. Jokela & M. Gårdvik (Eds.), *Online Living in Landscapes: The Spring School 2021* (Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 26) (pp. 62–67). University of Lapland. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-275-7>
- Hohla, M. (2014) „Rasch“, „Reisch“ oder „Seegras“ – ein fast vergessenes Geschenk unserer Wälder. *Der Bundschuh - Schriftenreihe des Museums Innviertler Volkskundehaus*, 17, 143-154.
https://www.zobodat.at/pdf/Bundschuh_17_2014_0143-0154.pdf
- Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2020a). Arctic art and material culture: Northern knowledge and cultural resilience in the northernmost Europe. In L. Heninen, H. Exner-Pirot, & J. Barnes (Eds.), *Arctic Yearbook 2020: Climate change and the Arctic: Global origins, regional responsibilities?* Arctic Portal.
<https://doi.org/10.3390/su12020604>
- Huhmarniemi, M., & Jokela, T. (2020b). Arctic arts with pride: Discourses on Arctic arts, culture and sustainability. *Sustainability*, 12(2), 604. <https://doi.org/10.3390/su12020604>
- Illeris, H. (2017). Subjectivation, togetherness, environment. Potentials of participatory art for Art Education for Sustainable Development (AESD). *Nordic Journal of Art & Research*, 1(2), 77-93.
<https://doi.org/10.7577/information.v1i2.221>
- Ingold, T. (1993). The temporality of landscape. *World Archaeology* 25(2), *World Archaeology*, 25(2), 152–174.
<https://doi.org/10.1080/00438243.1993.9980235>
- Ingold, T. (2020). Culture, nature, environment. Steps to an ecology of life. In T. Ingold (Ed.), *The Perception of the Environment. Essays on Livelihood, Dwelling and Skill* (pp. 13-26). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003196662>
- Jokela, T., & Coutts, G. (2018). The North and the Arctic: A laboratory of art and design education for sustainability. In T. Jokela & G. Coutts (Eds.), *Relate North: Art and design education for sustainability* (pp. 98-117). Lapland University Press.
- Jokela, T., Hiltunen, M., Härkönen, E. & Stöckell, A. (Eds.) (2018). *Living in the Komi Landscape*. University of Lapland.
- Jokela, T., Huhmarniemi, M., Beer, R., & Soloviova, A. (2021). Mapping new genre Arctic art. In L. Heninen, H. Exner-Pirot, & J. Barnes (Eds.), *Arctic Yearbook 2021: Defining and mapping sovereignties, policies and perception*. Arctic Portal. https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2021/Scholarly-Papers/29_AY2021_Jokela.pdf
- Jokela, T. & Härkönen, E. (2021). Living in the Landscape in the Time of Covid-19. In T. Jokela & G. Coutts, (Eds.), *Relate North. Distances*. InSEA Publications. <https://doi.org/10.24981/2021-RND>
- Klausen, A. K. (2013). *I ærfuglens rike*. Orkana Akademisk.
- Lefnaer, S. (2017). *Der Stängel ist im Querschnitt stumpf dreikantig* [Stengelen er trekantet i tverrsnitt]. [Fotografi av Tverrsnitt av gresstypen Starr]. https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Carex_melanostachya_sl21.jpg
- Lien, S. (u. å.) Govvateaksta: Gápmagat mii čájáhusas, duddjon lea Karin Olsen. [Fotografi av Samiske Komager]. Nordlige folk. <https://nordligefolk.no/hjem-2/klaer-handverk-og-duodji/komager-gammagat/?lang=sa>
- Lind, J. (fotograf). (ca. 1885—1895). [Studioportrett av Hans Jensen som iført oljehyre og røyserter, bærer et fiskegarn over skulderen][fotografi]. DigitaltMuseum.
<https://digitaltmuseum.no/021015845150/studioportrett-av-hans-jensen-ifort-oljehyre-roysertes-og-med-torskegarn>

- Lindman, C. A. M. (1917–1926). Bilder ur Nordens Flora. [Fotografi av gresstypen *Carex rostrata*]. Wikimedia Commons. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Nordens_flora_Carex_rostrata.jpg
- Living in the Landscape. (2021). [Virtual exhibition].
<https://storymaps.arcgis.com/stories/345326b826054361a50905c6d92a6b56>
- Midt-Troms Museum [fotografi]. (ca. 1895). [Båtlag fra Berg fotografert under Mefjordfisket ca. 1895]. DigitaltMuseum. <https://digitaltmuseum.no/021017935823/batlag-fra-berg-tatt-under-mefjordfiske-i-ca-1895>
- Museet kystens arv. (2020). [Old Fishermens's Mittens with embriodered initials]. DigitaltMuseum.
<https://digitaltmuseum.no/021028545652/vott>
- Næss, A. (1991). *Økologi, samfunn og livsstil* (5. omarb. utg.). Universitetsforlaget. (Opprinnelig utgitt 1973)
https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007052500001?page=3
- Näumann, R., Riis, K. & Illeris, H. (2020). *Bærekraftdidaktikk i kunst og håndverk. Gjenbruke – Oppvinne – Skape*. Cappelen Damm akademisk.
- O'Sullivan, N. J., Teasdale, M. D., Mattiangeli, V., Maixner, F., Pinhasi, R., Bradley, D. G. & Zink, A. (2016). A whole mitochondria analysis of the Tyrolean Iceman's leather provides insights into the animal sources of Copper Age clothing. *Scientific reports*, 6(1), 31279-31279. <https://doi.org/10.1038/srep31279>
- Parks, M. M. (2020). Explicating Ecoculture. Tracing a Transdisciplinary Focal Concept. *Nature and Culture*, 15(1), 54-77. <https://doi.org/10.3167/nc.2020.150104>
- Rosø, A. M. B. (2021). The Good Friday Walk. In E. Härkönen, T. Jokela & M. Gårdvik (Eds.), *Online Living in Landscapes: The Spring School 2021*. (Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 26). University of Lapland.
- Rousell, D., Cutcher, A. L., Cook, P. J. & Irwin, R. L. (2018). Propositions for an Environmental Arts Pedagogy: A/r/tographic Experimentations with Movement and Materiality. In A. Cutter-Mackenzie, K. Malone & E. Barratt Hacking (Eds.), *Research Handbook on Childhoodnature* (Springer International Handbooks of Education). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-51949-4_95-1
- Skaugvold, H. N. M. (ca. 1910—1915). [Portrett av mann i 20-årene med sydvest, sjøvotter og oljehyre]. Nordlandsmuseet. <https://digitaltmuseum.no/021015536192/portrett-mann-i-20-ara-star-sydvest-oljehyre-sjovotter-bildet-er-tatt-pa>
- Smith, W. (1873). *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. London.
- Soini, K., & Dessein, J. (2016). Culture-Sustainability Relation: Towards a Conceptual Framework. *Sustainability*, 8(2), 167. <https://doi.org/10.3390/su8020167>
- Sortland, A. B. (2020). Beskrivelse av bondegårdssleken med skjell. *Ottar*, 4(332), 6-7.
https://uit.no/Content/735452/cache=20213006104635/Ottar_4_2020_web.pdf
- Stoll, K. (2021). Grass shoes. A walk in landscapes. In E. Härkönen, T. Jokela & M. Gårdvik (Eds.), *Online Living in Landscapes: The Spring School 2021*. (Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 26). University of Lapland.
- Stoltenberg, U. (2020/2010). Kultur als Dimension eines Bildungskonzepts für eine nachhaltige Entwicklung [Culture as dimension of educational concepts for sustainable development]. *Kulturelle Bildung online*. <https://www.kubi-online.de/artikel/kultur-dimension-eines-bildungskonzepts-nachhaltige-entwicklung>
- Sturm, J. G. (u.å.). *Carex brizoides*, the quaking sedge is native to Central and Southern Europe. The stem is triangular and thin and can grow up to 40-100 cm long. [Foto av et malt bilde av gresstypen *Carex brizoides*].
- Südtiroler Archäologiemuseum (u. å.). *Shoes of the iceman "Ötzi"© Südtiroler Archäologiemuseum*. [Fotografi av Ismannen Ötzi sine sko].
- Sørmo, W. (2021). The Precious Eggs of the Eider Duck. In E. Härkönen, T. Jokela & M. Gårdvik (Eds.), *Online Living in Landscapes: The Spring School 2021* (Faculty of Art and Design of the University of Lapland Series D. Opintojulkaisu, no. 26). University of Lapland.

Sørmo, W., Stoll, K., & Gårdvik, M. (2019). Starry Sky – Sami Mythology: Inspiration for Collaborative Artistic Expressions and Learning. In T. Jokela, & G. Coutts (Eds.), *Relate North: Collaborative Art, Design and Education* (pp. 14-39). InSea publications. https://insea.org/wp-content/uploads/2021/09/RelateNorth_2019_online-a.pdf

Waage, I. Ó., Macdonald, A., Jónsdóttir, Á. B., Jóhannesdóttir, G. R. & Finnbogadóttir, G. Ý. (2018). Take Me Somewhere: A Timeless Sense of Place. In T. Jokela & G. Coutts (Eds.), *Relate North: Practising Place, Heritage, Art & Design for Creative Communities* (pp. 164-175). Lapland University Press.

World Peace University.